

TARBIYA FANINI O'QITISHNING MA'NAVİY-AXLOQIY KAMOLOTGA TA'SIRI

Temirova Odina Muxiddin qizi

NamDU mustaqil tadqiqotchisi

<https://doi.org/10.5281/zenodo.13121702>

Annotatsiya. Ushbu maqolada “Tarbiya” fanini o’qitishning o’quvchilarning ma’naviy-axloqiy kamolotiga ta’siri chuqur o’rganiladi. U “Tarbiya” tamoyillari va metodologiyasini o’rganadi, bu ta’lim yondashuvi o’quvchilarda axloqiy qadriyatlar, shaxsiy halollik va ijtimoiy mas’uliyat hissini rivojlantirishga qanday yordam berishini o’rganadi. Maqolada turli xil ta’lim strategiyalarini, jumladan, aks ettirish amaliyotlari, tajribaviy o’rganish va axloqiy fikrlash mashqlarini har tomonlama tahlil qilish orqali, murakkab ijtimoiy muammolarni hal qilish uchun zarur bo’lgan axloqiy va ma’naviy etuklikka ega bo’lgan har tomonlama barkamol shaxslarni shakllantirishda “tarbiya” ning muhim roli ta’kidlangan.

Kalit so’zlar: Tarbiya, Ma’naviy yetuklik, Axloqiy tarbiya, Qadriyatga asoslangan ta’lim, Reflektiv amaliyot, Tajribali o’rganish.

Kirish. “Tarbiya” tushunchasi an’anaviy ta’lim doirasidan tashqariga chiqib, shaxsning axloqiy va ma’naviy kamolotini ta’minlash orqali ularning har tomonlama rivojlanishiga e’tibor qaratadi. Ta’lim tizimlari kontekstida “Tarbiya” qadriyatlarni, odob-axloqni, ijtimoiy mas’uliyatni chuqur singdirishni maqsad qilgan. Ushbu maqolada “Tarbiya” fanini o’qitishning o’quvchilarning ma’naviy-axloqiy kamolotiga ta’siri ko’rib chiqilib, uning zamonaviy ta’limdagi ahamiyati yoritilgan.

“Tarbiya” o’quvchilarning axloqiy va axloqiy jihatlarini tarbiyalashga qaratilgan bir qator ta’lim amaliyotlarini o’z ichiga oladi.[1] Bu o’quvchilarda to’g’ri va noto’g’ri tushunchalarni rivojlantirishga, hamdardlikni rivojlantirishga va mas’uliyatli xulq-atvorni rag’batlantirishga yo’naltirishni o’z ichiga oladi. “Tarbiya” fani ana shu maqsadlarga erishish uchun turli pedagogik yondashuvlarni o’zida mujassamlashtirib, o’quvchilarning balog’at yoshida olib yura oladigan axloqiy kompasni shakllantirishga urg’u beradi.

Tarbiyaviy ta’limning asosiy komponentlari. “Tarbiya” zamirida o’quvchilar ongiga halollik, hurmat va mehr-oqibat kabi asosiy qadriyatlarni singdirishga qaratilgan qadriyatlarga asoslangan ta’lim yotadi. “Tarbiya” ta’limining ushbu komponenti o’quvchilarga ushbu qadriyatlarning kundalik hayotida va boshqalar bilan o’zaro munosabatlaridagi ahamiyatini tushunishga yordam beradi.

“Tarbiya” o’quvchilarning xatti-harakatlari va qarorlari haqida fikr yuritishga undash orqali ularning axloqiy va axloqiy rivojlanishiga qaratilgan. Strukturaviy munozaralar va axloqiy fikrlash mashqlari orqali talabalar o’zlarining xatti-harakatlarining axloqiy oqibatlarini ko’rib chiqishni va o’z qadriyatlariga mos keladigan tanlov qilishni o’rganadilar.[2]

“Tarbiya” o’qitish ijtimoiy mas’uliyatning muhimligini ta’kidlaydi, o’quvchilarni o’z jamiyatiga ijobiy hissa qo’shishga undaydi. “Tarbiya” ta’limining bu jihati o’quvchilarda fuqarolik burchi tuyg’usini shakllantirishga, adolatli va adolatli jamiyatni shakllantirishdagi o’z rolini tushunishga yordam beradi.

Ma’naviy-axloqiy kamolotda tarbiyaning o’rni. “Tarbiya” o’qitishning birlamchi samaralaridan biri o’quvchilarda axloqiy kompasni shakllantirishdir. Ushbu ichki qo’llanma odamlarga axloqiy dilemmalarni boshqarishga va ularning qadriyatlari va tamoyillarini aks ettiruvchi qarorlar qabul qilishga yordam beradi.

Empatiya va hamdardlikni rivojlantirish. “Tarbiya” ta’limi o’quvchilarda hamdardlik va mehr-oqibatni tarbiyalashda hal qiluvchi rol o’ynaydi. Istiqbolni o’rganish va tushunishni rag’batlantiradigan mashg’ulotlar orqali o’quvchilar boshqalarga hamdard bo’lish, mehribonlik va e’tibor bilan harakat qilish qobiliyatini rivojlantiradilar.

Misol: Rol o’ynash stsenariylari va jamoat xizmati loyihalari o’quvchilarga boshqalar duch keladigan tajriba va qiyinchiliklarni tushunish va baholashga yordam beradi, hamdardlik va hamdardlik tuyg’usini rivojlantiradi. Axloqiy xulq-atvorni rag’batlantirish.[3]

“Tarbiya” o’rgatish o’quvchilarga axloqiy jihatdan to’g’ri qaror qabul qilish uchun zarur bo’lgan vositalar va asoslar bilan ta’minlash orqali axloqiy xulq-atvorni rag’batlantiradi. Ushbu ta’lim yondashuvi o’quvchilarga axloqiy tamoyillarni o’zlashtirishga va ularni hayotlarining turli jabhalarida qo’llashga yordam beradi.

Misol: O’quv rejasiga amaliy tadqiqotlar va axloqiy dilemmalarni kiritish o’quvchilarga axloqiy qarorlar qabul qilishda mashq qilish va mustahkam yaxlitlik tuyg’usini rivojlantirish imkonini beradi.

Tarbiyani o’qitish metodikasi

Reflektiv amaliyotlar. Reflektiv amaliyot o’quvchilarni o’z tajribalari va harakatlari haqida fikr yuritishga undash, o’z-o’zini anglash va tanqidiy fikrlashni rivojlantirishni o’z ichiga oladi. Ushbu metodika o’quvchilarga “Tarbiya” darslarini o’zlashtirishga va ularni shaxsiy va ijtimoiy hayotlarida qo’llashga yordam beradi.

Misol: Muntazam jurnallar va guruh muhokamalari talabalarga o’z qadriyatlarini va xatti-harakatlarining boshqalarga ta’siri haqida fikr yuritish imkoniyatini berishi mumkin.

Tajribali o’rganish. Tajribali ta’lim “Tarbiya” tamoyillarini amaliy tajriba va real hayotda qo’llashga urg’u beradi. Bu yondashuv o’quvchilarning nazariy bilimlarini amaliy harakat bilan bog’lash, “Tarbiya” darslarini mazmunli mustahkamlashga yordam beradi.[4]

Misol: Xizmatni o’rganish bo’yicha loyihalar va ko’ngillilar ishi talabalarga ijtimoiy mas’uliyat va axloqiy xulq-atvor muhimligini ko’rsatadigan amaliy tajribalar bilan ta’minlashi mumkin.

Axloqiy fikrlash mashqlari. Axloqiy fikrlash mashqlari o’quvchilarni axloqiy dilemmalar bilan tanishtirish va ularni turli nuqtai nazar va echimlarni ko’rib chiqishga undashni o’z ichiga oladi. Ushbu metodologiya o’quvchilarga tanqidiy fikrlash va murakkab axloqiy masalalarni hal qilish qobiliyatini rivojlantirishga yordam beradi.

Tarbiyaviy ta’limdagi muammolar

Madaniy va ijtimoiy xilma-xillik. “Tarbiya” fanini o’qitishdagi muammolardan biri o’quvchilarning turli madaniy va ijtimoiy kelib chiqishiga e’tibor qaratishdir. Turli nuqtai nazarlar va tajribalarni hurmat qiladigan va qadrlaydigan inklyuziv ta’lim muhitini yaratish juda muhimdir.

Tarbiyani o’quv dasturiga integratsiyalash. “Tarbiya”ni kengroq ta’lim o’quv dasturiga kiritish o’qituvchilarning puxta rejalashtirish va hamkorlikni talab qiladi. “Tarbiya” tamoyillarining turli fanlar va faoliyat turlarida aks etishini ta’minlash muhim ahamiyatga ega.

Xulosa. O’quvchilarning ma’naviy-axloqiy kamolotini tarbiyalashda “Tarbiya” fani muhim o’rin tutadi. O’qituvchilar qadriyatlarga asoslangan ta’lim, reflektiv amaliyotlar va tajribaviy o’rganishni integratsiyalashgan holda o’quvchilarda kuchli axloqiy kompas, hamdardlik va ijtimoiy mas’uliyat hissini rivojlantirishga yordam berishi mumkin. “Tarbiya” ta’lim muammolarini hal qilish va innovatsion metodologiyalarni o’zlashtirish talabalarni

zamonaviy jamiyatning murakkabliklarida harakat qilish uchun zarur bo'lgan axloqiy va ma'naviy asoslar bilan jihozlashni ta'minlaydi.

References:

1. Xaydarova M. TARBIYA FANINI O 'QITISHNING ILMIY-NAZARIY ASOSLARI //Interpretation and researches. – 2023. – T. 1. – №. 1.
2. Raximjonovna U. N. “TARBIYA” FANINI O'QITISH ORQALI O'QUVCHILARDA AXLOQIY IDEALNI SHAKLLANTIRISH //Kokand University Research Base. – 2024. – C. 527-530.
3. Mahmudjonovna T. G. TARBIYA FANINI O'QITISH JARAYONIDA O'QUVCHILARDA TANQIDIY FIKRLASHNI SHAKLLANTIRISHNING ILMIY-METODIK ASOSLARI //Gospodarka i Innowacje. – 2024. – T. 43. – C. 16-22.
4. Ubaydullayevna F. Z. TARBIYA FANINI O'QITISHNING ILG'OR PEDAGOGIC TEXNOLOGIYALARDAN FOYDALANISH //Ustozlar uchun. – 2024. – T. 58. – №. 1. – C. 138-141.